

Jiráček, Jiří

In memoriam Miroslava Molla

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. A, Řada jazykovědná. 1971, vol. 20, iss. A19, pp. 268-269

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/100706>

Access Date: 30. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

G. Wotjak, dans une étude sur les microstructures et les macrostructures sémantiques, s'occupe de la structure des sémènes et beaucoup plus de celle des champs linguistiques. Il traite de différentes conceptions de différents types des champs dont nous ne saurions pas approuver sa classification (p. 69). Son exposé, qui est par endroits de lecture assez difficile, témoigne d'une bonne connaissance de la plupart des ouvrages consacrés à la même problématique.

Une série d'études bien pensées de W. Kraus sur les mots *patriote* et ses dérivés, *matérialisme*, *révolution*, *enthousiasme* et sur les néologismes du XVIIIe siècle sont présentées d'une manière agréable.

J. — R. Armogathe nous fait connaître le vocabulaire social du marquis de Mirabeau.

J. Vissière nous informe sur le sens du mot *peuple* chez Condorcet.

U. Ricken examine l'emploi de l'adjectif *nouveau* en tant que désignation social chez L. S. Mercier.

Dans un article à la fois solide et d'une lecture agréable, R. Bethmann étudie le vocabulaire de Stendhal dans l'optique de son appréciation des classes sociales. Elle démontre que Stendhal attribue aux pauvres les passions (au sens positif), la sensibilité et le patriotisme tandis qu'aux riches, l'hypocrisie, la vanité et l'amour de l'argent. Elle examine ensuite la polarité de certaines unités lexicales étudiées, et leur combinabilité avec certains adjectifs qualificatifs.

Solide et intéressante est aussi l'étude de W. Schunke sur les polarités et les variantes des expressions désignant les classes sociales dans l'œuvre de G. Flaubert. L'auteur examine surtout le mot *bourgeois* en cherchant les lexies qu'on lui oppose dans la perspective des classes sociales du point de vue de la richesse, de l'habillement, de la profession, de l'érudition, de l'adhésion politique, etc. Il étudie ensuite des variantes de système et des variantes contextuelles. Ayant changé d'optique, il met en relief l'opposition *bourgeois/artiste*. Il faut apprécier aussi des schémas qui ajoutent encore à la clarté de l'exposé.

L'important article de D. Krüger sur la structure sémantique de l'échelle sociale chez G. de Maupassant est également clair et heureusement complété par plusieurs tables et représentations graphiques.

Nous avons goûté l'étude réussie de K. Bochmann sur la structure sémantique des catégories sociales dans la „Boule de suif“, étude heureusement inspirée par les idées d'A. J. Greimas et de J. Kristeva.

On lira avec l'intérêt l'exposé de B. Stein sur les indices physiologiques dans le lexique social d'E. Zola, celui de R. Noack sur le lexique politique et social chez J. Vallès et celui enfin d'U. Ricken sur la réévaluation sémantique et la fonction des désignations des classes sociales dans l'Internationale d'E. Pottier.

Nous avons le plaisir de conclure notre petit compte rendu en félicitant l'éditeur de ce beau volume U. Ricken ainsi que tous ses collaborateurs, auteurs des articles cités abondant en observations et remarquables par l'emploi de méthodes modernes et adéquates aux problèmes choisis et aux matériaux qui leur ont servi de base.

Otto Ducháček

In memoriam Miroslava Molla

Dne 12. května 1971, ve věku pouhých 48 let, náhle — několik minut před převzetím dekretu o jmenování docentem — navždy opustil naše řady vynikající rusista PhDr. Miroslav Moll, CSc.

Studoval na reálném gymnasiu v Třebíči a v letech 1945—1949 na filosofické fakultě v Brně. Z jeho učitelů připomeňme zejména profesora Josefa Kurze a akademika Františka Trávníčka. Po absolvování vysokoškolských studií působil dva roky ve státním kursu pro přípravu pracujících na vysoké školy a v r. 1951, kdy byla v Brně založena Vojenská akademie Antonína Zápotockého, se stal zde jedním z prvních učitelů katedry jazyků. V r. 1955 byl jmenován náčelníkem této katedry a tuto funkci vykonával až do svého úmrtí.

V r. 1960—1961 působil Miroslav Moll jako lektor ruského jazyka v Káhiře. Po návratu do vlasti se začal velmi cílevědomě připravovat ke kandidátským zkouškám. V zimě 1964—1965, kdy dokončoval kandidátskou disertaci na téma *Klasifikace ruských sloves ve zvukovém a grafickém výrazovém plánu*, se poprvé ohlásila zákeřná srdeční choroba a upoutala jej na několik týdnů na lůžko. Pak se však s elánem jemu vlastním opět pustil do práce a dílo na jaře 1966 dokončil. Na podzim téhož roku obhájil rigorózní a kandidátskou disertaci. Bez ohledu na svůj zdravotní stav pokračoval intenzivně ve studiu a již v létě 1969 odevzdal habilitační spis *Kvantitativní charakteristika ruské slovesné flexe*. Začátkem července 1970 se pak habilitoval na filosofické fakultě University Jana Evangelisty Purkyně v Brně.

Jak vyplývá již z uvedených titulů, středem Mollova vědeckého zájmu byl výzkum ruského slovesa. Ve své publikační činnosti se zesnulý soustředil hlavně na otázky morfonologické. Miroslav Moll uveřejnil v různých odborných časopisech 16 článků, týkajících se rovněž metodiky a významu ruského jazyka. Publikoval je především v Ruském jazyce. Připomeňme zejména jeho cennou studii *K otázce třídění ruských sloves* (RJ 8, 1958, 297—315), kde podal dosud vůbec nejpresnější a nejúplnější klasifikaci, kterou později ještě prohloubil ve své kandidátské práci. Zesnulý přispěl také do Slavie (1967), Čs. rusistiky (1968) a našeho sborníku, viz jeho článek *Základní strukturální segmenty flexivní morfolgické struktury ruských sloves a jejich morfonologické a morfografické kombinatorní vztahy* (SPFFBU 17, 1968, A 16, 81—87).

Docent Moll se též aktivně zúčastnil řady odborných symposií a mezinárodních zasedání. Na semináři ruštinářů vysokých škol socialistických zemí v Moskvě v červnu 1965 přednesl příspěvek *Závislost paradigmát a slovesného vidu v ruském jazyce*. Na I. mezinárodní konferenci Mezinárodní asociace ruštinářů (MAPRJAL) v Moskvě koncem srpna 1969 vystoupil s referátem *Osnovnyje kvantitativnyje parametry ruskogj glagolnoj fleksii*, jehož teze byly otištěny ve sborníku konference. Ještě začátkem dubna 1971 se M. Moll zúčastnil jako člen naší delegace mezinárodního symposia o interferenci v slovanských jazycích, které pořádal MAPRJAL ve Veliko Tarnovo v Bulharsku. I zde přispěl referátem, a to *K problematike interferencii trech slavjanskich jazykov pri prepodavanii ruskogo jazyka v čechoslovackich školach*.

Bohatá byla i Mollova přednášková činnost, ať už pro rusisty na našich vojenských školách, na katedrách jazyků brněnských vysokých škol, nebo v městské komisi ruského jazyka a v klubu ruského jazyka v Brně.

Nemůžeme nakonec nevzpomenout rovněž organizačních zásluh, které si docent Moll získal jako dlouholetý vedoucí velkého jazykového pracoviště v Brně. Příkladně se staral též o odborný růst svých podřízených a není náhodné, že na jeho katedře byla zapojena taková řada lingvistů do aspirantury a vědecké přípravy, jako snad na žádné jiné katedře toho druhu v republice. Jeho náhlý skon uprostřed pilné práce a smělých plánů je pro celou naši rusistickou obec tím bolestnější.

Jiří Jiráček

J. Simon: Philosophie und linguistische Theorie. Walter de Gruyter, Berlin—New York 1971, X + 130 stran.

Z velkého počtu soudobých prací z filosofie jazyka si zcela určitě zaslouží pozornosti ty, které zkoumají různé filosofické aspekty transformační gramatiky, a to jednak s ohledem na ohlas této gramatiky mezi některými lingvisty, jednak s přihlédnutím k jejím filosofickým ambicím. Z těchto prací pak může právem vzhudit nemalý zájem lingvistů nová *Simonova* kniha (v roce 1969 publikoval *J. Simon* rovněž u W. de Gruytera dost rozsáhlé dílo *Sprache und Raum*), v níž autor podrobil kritickému rozboru především nárok transformační a generativní gramatické teorie explicitně navazovat na filosofickou tradici (na *Descarta*, *Kanta*, logický pozitivismus aj.). Přitom mu nešlo o filosofickohistorické kontemplace, a proto se ani neobírá otázkou, zda příslušní lingvisté v jednotlivostech interpretují připomenutou tradici v souladu s historickým kontextem filosofických textů (srovnej str. VI).

Ve svém rozboru pojmu transcendentálního u *Kanta* a *Wittgensteina* (kap. I) autor hlavně připomíná *Kantovu* charakteristiku transcendentálního poznání — jednak z I. vydání *Kritiky čistého rozumu* („nezkoumá předměty, ale naše apriorní pojmy předmětů vůbec“), jednak z jejího II. vydání (jde o „poznání předmětů, nakolik má být apriorně možné“). Dále cituje větší množství „vět“ z *Wittgensteinova* Traktátu, hlavně pak myšlenku z věty 6.13, že „logika je transcendentální“, přičemž z kontextu vyplývá, že jde o „logiku jazyka“, ovšem umělého. (Naproti tomu koncepcie jazykových her z pozdějších *Filosofických* zkoumání už počítá s jazykem přirozeným.)

V návaznosti na *Kantovu* charakteristiku transcendentálního principu z *Kritiky* soudnosti („představuje všeobecnou podmínku a priori, která je nutná k tomu, aby se věci mohly stát objekty našeho poznání vůbec“), autor vyzvedává všeobecnost jako základní rys transcendentálního (kap. II). Je tu také zmínka o „stopách“ zobrazovací teorie u *Wittgensteina*. (Už v předmluvě autor přesvědčivě zdůvodnil, proč nebude analyzovat *Husserlovu* fenomenologickou ideu transcendentální logiky a gramatiky poukazem na rozsah a hlavní téma knihy.)

K otázce filosofického významu jazyka (kap. III) autor přistupuje nedialekticky; nerespektuje ani materialistickou, ani idealistickou dialektiku jednotlivého a obecného aj. Spolu s *Kantem*, a ještě důsledněji než *Kant* považuje všechno jednotlivé, jazykově konkrétní, všechno empirické a symbolické za překážku transcendentálně filosofické reflexe. V této kapitole se zmiňuje o mnoha